

ЖИТОМИРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРОЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ННЦ «ІНСТИТУТУ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ» НААН
ІНСТИТУТ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ПОЛІССЯ НААН

СТАНОВЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ЯК ПРІОРИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної конференції
(з міжнародною участю)

28 листопада 2017 р.

Житомир
2017

Рекомендовано до друку Вченою радою Житомирського національного агроекологічного університету (протокол № 5 від 27.12.2017 р.)

Редакційна колегія

Скидан О. В.	доктор економічних наук, професор (голова);
Лупенко Ю. О.	доктор економічних наук, професор;
Кваша С. М.	доктор економічних наук, професор;
Витвицька О.Д.	доктор економічних наук, професор;
Пугачов М. І.	доктор економічних наук, професор;
Саблук П. Т.	доктор економічних наук, професор;
Малік М. Й.	доктор економічних наук, професор;
Кропивко М. Ф.	доктор економічних наук, професор;
Росоха В. В.	доктор економічних наук, старший науковий співробітник;
Єрмаков О. Ю.	доктор економічних наук, професор;
Грабар І. Г.	доктор технічних наук, професор
Якобчук В. П.	кандидат економічних наук, професор;
Швець Т.В.	кандидат економічних наук, доцент;
Приймачук Т. Ю.	кандидат економічних наук, старший науковий співробітник;
Плотнікова М. Ф.	кандидат економічних наук, доцент (відповідальний секретар)

Рецензенти:

Валінкевич Н.В., д.е.н., доцент, завідувач кафедри економіки та підприємництва Житомирського державного технологічного університету;
Кропивко М.М., д.е.н., ст. науковий співробітник, член апарата Національної академії аграрних наук України;
Ходаківський Є.І., д.е.н., професор, професор кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління Житомирського національного агроекологічного університету.

С80 Становлення механізму публічного управління розвитком сільських територій як пріоритет державної політики децентралізації. Матеріали Всеукр. наук. – практ. конф. (28 листопада 2017 р.). – Житомир: ЖНАЕУ, 2017. – 236 с.

До збірника ввійшли матеріали доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Становлення механізму публічного управління розвитком сільських територій як пріоритет державної політики децентралізації», присвячених розв'язанню актуальних проблем регіонального розвитку та формуванню пропозицій щодо самозабезпеченості, підвищення стійкості місцевих громад до зовнішніх чинників.

Для науковців, керівників та спеціалістів аграрного сектора, працівників державного управління, освіти та місцевого самоврядування, усіх, хто цікавиться проблемами розвитку сільських територій, особистості, суспільства та екологічного господарювання.

Збірник виготовлено з оригіналів доповідей авторів. Відповідальність за точність викладених у збірнику матеріалів несуть автори.

Роздруковано з оригіналу-макета замовника.

© Житомирський національний
агроекологічний університету, 2017

ЗМІСТ

<i>Мудрак Р. П.</i> Інвестиції у розвиток регіональної інфраструктури ринку як фактор стабільності продовольчого забезпечення населення	8
<i>Жудро М. К., Жудро Н. В.</i> Конструирование бизнеса в условиях электронной экономики	11
<i>Гільорме Т. В., Єлісєєв Є.Ю.</i> Перспективи імплементації енергозбереження в умовах розвитку агробізнесу в Україні	16
<i>Єгорова О. В., Губарь В. О.</i> Тіньова економіка в агробізнесі України.....	20
<i>Жудро М. М.</i> Электронная экономика и трансформация методологии идентификации дефиниций «органическое» и «умное» земледелие	25
<i>Захаріна О. В.</i> Механізм публічно-приватного партнерства та його роль в соціально-економічному розвитку країни.....	32
<i>Заюков І. В.</i> Реалізація франдрейзингу як перспективна форма розвитку територіальних громад в Україні	40
<i>Жудро И.Н.</i> Электронная экономика и форматирование кадастровых цен на землю в органическом агробизнесе.....	44
<i>Кільницька О. С., Бойко Б. Ю.</i> Стратегія розвитку самостійної зайнятості населення сільських територій.....	48
<i>Куренна О. О., Крикуненко А. С., Онищенко О. В.</i> Інноваційно-інвестиційна спрямованість на розвиток олійно-жирової галузі.....	52
<i>Кухарець В. В.</i> Інноваційно-енергетичні аспекти ведення агробізнесу	54
<i>Макрак С. В.</i> Методические подходы по определению сырьевой зоны крахмального завода.....	57

О. В. Єгорова, к. е. н., доцент,
В. О. Губарь
Полтавська державна аграрна академія

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА В АГРОБІЗНЕСІ УКРАЇНИ

Суттєвою перешкодою ефективного публічного управління розвитком сільських територій України є загрозливі масштаби тіньової економіки в агробізнесі. Нажаль, задля зменшення витрат і збільшення прибутку багато вітчизняних підприємців-аграріїв та простих селян заробляють гроші в тій чи іншій мірі нелегально. На даний час неможливо зробити навіть об'єктивний аналіз соціально-економічного стану аграрного бізнесу України без врахування частки економіки галузі, що перебуває у тіні. Економічна система не може ефективно працювати, якщо частина валового національного продукту, що не відображається у звітності та офіційній статистиці, перевищує 30 % [3].

Тіньова економіка є елементом життя агробізнесу, який приховує реальний стан господарської діяльності від державних органів з метою ухилення від сплати податків та адміністративних впливів. При цьому вона є природним станом стратегії виживання, але не стратегії розвитку.

Тіньова економіка є одвічною проблемою, яка існує в усіх країнах світу, незалежно від рівня їх економічного розвитку. У тіні сьогодні перебуває за різними даними від 10 відсотків до близько третини вітчизняного агробізнесу, що призводить, зокрема, до занепаду сільських територій. При цьому склалася ситуація, коли з нелегального бізнесу намагаються стягнути більше коштів, а не боротися із ним. Ще однією причиною тінізації в агробізнесі можна назвати звичку «хитрувати за звичкою» – наприклад, податок зменшили, але працівникам як видавали зарплату в конвертах, так і видають.

Часто рівень тінізації показує, наскільки бізнес покладається на державу, чи припустимий є рівень оподаткування, чи доступні кредити, наскільки ефективні економічні стимули для офіційного працевлаштування. Згідно з даними Міністерства економічного розвитку, нині найменше в тіні перебувають сільське, лісове та рибне господарство (10 %), найвищий показник тіні у фінансовій та страховій діяльності (51 %), добувної промисловості (50 %) та в операціях з нерухомістю (47 %), [1]. Головна особливість тіньової економіки в агробізнесі України полягає в тому, що вона невід'ємна від легальної і пов'язана із видами діяльності, які не є незаконними – виробництво сільськогосподарської продукції.

Тіньова економіка на мікрорівні агробізнесу об'єднує всі види економічної діяльності підприємств та громадян, які не відображені в офіційній статистиці, тобто офіційно не обліковані, а тому охоплює багато

проявів «тіньової» діяльності виробничо-господарських структур. В агробізнесі можна виділити такі основні складові тіньової економіки:

1) неофіційна економіка – діяльність домогосподарств, що виготовляють та споживають сільськогосподарську продукцію власного виробництва чи послуги галузі для власних потреб чи потреб членів своєї родини;

2) кримінальна (злочинна) економіка – незаконне виробництво та продаж заборонених законом товарів (наркотичних рослин) і послуг (наприклад, корупційні злочини). Найбільш поширеними в агробізнесі на сьогодні є злочини, які пов'язані із землею, злочини проти норм здійснення підприємницької діяльності, злочини, що перешкоджають правомірній підприємницькій діяльності, та інші;

3) підпільна (іллегальна) економіка – незаконне виробництво та продаж легальних товарів без їх документального оформлення та/або реєстрації підприємницької діяльності. Прихована («сіра») тіньова економіка це цілком дозволена економічна діяльність, пов'язана з виготовленням легальних товарів і наданням легальних послуг (оренди тощо), які частково не обліковані офіційною статистикою та, відповідно, приховані від оподаткування.

Основними проявами тіньової економіки в агробізнесі є: нелегальна зайнятість та заробітна плата; готівкові операції, що не обліковуються; нелегальні зовнішньоекономічні операції; виготовлення та реалізація необлікованої продукції; збут продукції за заниженими цінами; збільшення витрат за рахунок завищення вартості придбаних товарів тощо. Ці прояви найбільш помітні або в умовах високої інфляції, або в період відновлення фінансового стану та загальної економічної безпеки після значних фінансових руйнувань, включаючи і кризу останніх років. Вони знищують інвестиційний потенціал агробізнесу, його інноваційну активність, спустошують державний бюджет країни і знищують стабільність податкової, грошової та фінансово-кредитної системи. Збільшення масштабів тіньової економіки в агробізнесі веде до скорочення державних доходів, що, у свою чергу, знижує якість державного управління. Таким чином, зростання тіньової економіки позначається на всіх елементах офіційної. При цьому важко оцінити загальний ефект зростання тіньового сектора на офіційну економіку.

Ще однією специфічною рисою вітчизняної тіньової економіки в аграрній сфері є її структура. У більшості країн світу найчастіше в тіні перебуває малий бізнес та незареєстровані економічні суб'єкти. Однак в Україні найбільш масштабні ухилення від сплати податків практикують великі сільськогосподарські підприємства та агрохолдинги [2].

Найчастіше для перерозподілу на користь тіньового сектора великі підприємства використовують фінансові установи в офшорних зонах.

Привабливість цих зон для тіньових структур пояснюється особливим їх статусом та умовами функціонування (створення для підприємців сприятливого валютно-фінансового, фіскального режиму, високого рівня банківської і комерційної таємниці, а також лояльність державного регулювання). В Україні значна частина тіньових операцій здійснюється через офшорні компанії [3].

При цьому оцінювати тіньову економіку взагалі і в агробізнесі зокрема винятково як негативне явище не зовсім правильно. Тіньова економіка є своєрідною «подушкою безпеки», яка часто навіть більш ефективно ніж офіційна економіка створює нові робочі місця, підвищує платоспроможність населення (частина доходів, отриманих у тіньовій економіці, відразу ж витрачається в офіційній), прискорює оборот товарів і послуг, особливо в часи економічних потрясінь. Отже, розвиток тіньової економіки може стимулювати розвиток офіційної економіки і приводити до додаткового загальному економічному зростанню.

В основі тіньових економічних відносин в агробізнесі лежить можливість приватизувати будь-яке суспільне благо (в тому числі і землю) і використати його для тіньового обороту [3]. Базовими факторами поширення тіньової економіки в агробізнесі України є:

- неефективне регулювання державою економічної діяльності, слабке і довільне забезпечення законів і нормативних актів правовою санкцією;

- скорочення офіційних джерел ресурсно-фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств;

- значне податкове навантаження на аграрний сектор на фоні високої вартості залучення кредитних ресурсів (зараз загальна податкова ставка в Україні згідно з даними Світового банку складає 37,8%, що відповідає рівню багатьох інших країн, але українцями сприймається як висока);

- порушення прав окремих суб'єктів економічних відносин внаслідок корупційних дій, які скорочують базу розширеного відтворення одних суб'єктів на користь іншим;

- порушення антимонопольного законодавства;

- цінові змови. Руйнівний ефект цього фактора виявляється у завданні збитків, загрозі економічній безпеці та соціальній стабільності держави;

- несприятлива ситуація на деяких зовнішніх товарних ринках вітчизняного експорту продовольства;

- зростання витратності продукції (у деяких товарних групах українські ціни перевищили світові);

- скорочення внутрішнього попиту на вітчизняну продукцію рослинництва і тваринництва, яка програє конкуренту боротьбу більш дешевим імпортним аналогом;

- зростання витрат на імпортну сировину та матеріали (насіння, засоби захисту рослин, добрива тощо) через знецінення національної

валюти та введення додаткового імпортного збору;

– наявність значних підприємницьких ризиків у галузі. Підприємницький ризик властивий будь-якій діяльності, але сільське господарство має вищий його рівень порівняно із іншими галузями економіки, оскільки значною мірою залежить від природнокліматичних умов та біологічних процесів;

– втрата Україною ринків країни-колишнім основним торговельним партнером;

– поява різноманітних економічних злочинів на територіях, непідконтрольних українській владі у ході збройного конфлікту, та розрив економічних та логістичних зв'язків із цими територіями.

Детінізація українського аграрного бізнесу можлива лише економіки за умови усунення вище перелічених чинників, які негативно впливають на економіку галузі, та комплексного реформування економіки шляхом реформування податкової системи, оздоровлення фінансово-кредитної системи, припинення відпливу капіталу за кордон, зменшення позабанківського обігу грошової маси.

Узагальнюючі думки експертів, ми вважаємо найбільш важливим та дієвими заходами боротьби із тіньовою економікою в аграрному секторі України наступні:

1) збереження тенденції до економічного зростання на фоні макроекономічної стабільності;

2) створення економічних умов, які дозволяли б бізнесу прибутково працювати і розвиватися в реальному секторі. Тобто, знижувати податковий тягар, надавати різноманітні пільгові безподаткові періоди (при початку діяльності та під час криз чи неврожайів тощо);

3) протидія корупції. Боротьба з корупцією з боку сільськогосподарських товаровиробників у їхніх взаєминах з органами влади та державного або міського управління буде більш ефективною якщо вона буде колективною. Також потрібно забезпечити широкий доступ інформації щодо операцій з землею, конкурсів, тендерів на замовлення і закупівлі.

4) створення всім суб'єктам рівних конкурентних правил на внутрішньому ринку, впорядкування пільг та преференцій або інших важелів, які створюють бар'єри вступу на ринок;

5) доопрацювання антимонопольного законодавства, виходячи із правових, організаційних, економічних та інших особливостей аграрного виробництва в умовах великого землеволодіння окремих юридичних та фізичних осіб, розширення повноважень Антимонопольного комітету України;

6) недопущення знецінення вартості робочої сили в сільському господарстві;

7) зростання рівня заробітної плати в економіці, що підвищить купівельну спроможність населення і стимулює споживчу активність та оборот роздрібною торгівлі;

8) поліпшення бізнес-клімату в умовах збереження відносної цінової та курсової стабільності, що сприяє зміцненню довіри інвесторів до вітчизняної економіки;

Методи боротьби з тіньовою економікою в агробізнесі не повинні зводитися до каральних санкцій за порушення умов заборони. Для боротьби з тіньовою економікою в агробізнесі України мало просто механічно скопіювати та використати досвід інших країн, натомість потрібно усунути причини, які її породжують, а не наслідки. Якщо підприємцям буде вигідніше працювати легально, ніж нелегально, це буде найголовніший мотивом до того, щоб вивести свої обороти з тіньової сфери. Крім того, боротьба з тіньовою економікою буде малоефективною, якщо одночасно з нею не проводити боротьбу з корупцією.

Також треба враховувати, що виведення агробізнесу з тіні, перерозподільний процес викличе незадоволення значної частини селян. Тому успіх боротьби з тіньовою економікою можливий лише за умови свідомої масової підтримки цієї боротьби в суспільстві, а це, у свою чергу, можливо досягти тільки при наявності високого рівня довіри до державних інститутів влади та низького рівня корупції.

Список використаних джерел:

1. Букатюк У. 40% діяльності українців заховано в сутінках. Чому тіньова економіка – це не так вже й страшно [Електронний ресурс] / У. Букатюк. – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/news/-/414245/40-diyalnosti-ukrayintsiv-zahovano-v-sutinkah-chomu-tinova-ekonomika-tse-ne-tak-vzhe-j-strashno>
2. Загальні тенденції тіньової економіки в Україні у 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://me.gov.ua/Documents/Download?id=03bb37c9-4771-43ab-b2a9-821009f0f407>
3. Скорук О.В. Тіньова економіка: сутність, причини виникнення та шляхи подолання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/11_ukr/20.pdf